

MEKTEPSKA NASTAVA – prilog za reviziju nastavnog plana i programa mektepske nastave i izmjene u udžbenicima za mektepsku nastavu

Enes SVRAKA
Omer KOVAČEVIĆ

UDK 37.016:28

SAŽETAK: Mekteb je početna i temeljna odgojno – obrazovna ustanova na nivou džemata u okviru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u kojima se provodi mektepska nastava, usmjerena vjerska obuka, s definiranim ciljevima i zadacima, nastavnim planovima i programima, udžbenicima i stručnim izvođačima mektepske nastave/muallimima. Ovaj rad je prilog za reviziju postojećeg nastavnog plana i programa mektepske nastave i izmjene u udžbenicima za mektepsku nastavu. Ovaj rad je prilog potencijalnoj reviziji postojećeg nastavnog plana i programa mektepske nastave, koji sadrži preporuke o izmjenama i ispravkama materijalnih grešaka koje je potrebno načiniti u postojećim ilmihalima – udžbenicima za mektepsku nastavu.

Ključne riječi: mektepska nastava, ilmihal – udžbenik za mektepsku nastavu, revizija

Uvod

Mektepska nastava je posebna forma dobrovoljne nastave/obuke o vjeri, koju provodi Islamska zajednica, a njeni korisnici su pripadnici IZ u BiH. Mektepska nastava je usmjerena vjerska obuka, s jasno definiranim ciljevima i zadacima, nastavnim planovima i programima, udžbenicima i stručnim izvođačima mektepske nastave/muallimima/, i koja se realizira u namjenskim prostorima.

Iako je u islamu naglašena roditeljska odgovornost za odgoj djece time nije nimalo umanjena i odgovornost Zajednice i njen interes za ovu djelatnost jer od kvaliteta islamskog odgoja i obrazovanja svakog člana

zavisi i kvalitet vjerskog života u cijeloj Zajednici. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini – Rijaset, 2004.) Ishodište i poticaj ovome nalazimo u kur'anskom ajetu (3: 104): "I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvrćati – oni će šta žele postići."¹

Ovaj rad je prilog potencijalnoj reviziji postojećeg nastavnog plana i programa mektepske nastave, te izmjenama koje je potrebno načiniti u postojećim ilmihalima, udžbenicima za mektepsku nastavu.

1. Nastavni plan i program mektepske nastave

Važeći Nastavni plan i program mektepske nastave, u okviru posljednjeg revidiranja mekteba, odnosno Nastavnog plana i programa mektepske nastave, pripremila je Vjersko prosvjetna služba Rijaset na temelju zaključka Rijasetu od 9. jula 2003. godine, a usvojio Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 6. redovnoj sjednici održanoj 24. juna 2004. godine, u Sarajevu.

¹ Svi prijevodi kur'anskih ajeta koji su navedeni u ovom radu, dati su prema: Kur'an s prevodom. (1991). Preveo:

Besim Korkut. Medina: Kompleks Hadimul-haremejniš- šerifejn el-Melik Fahd za štampanje Mushafi šerifa.

U važećem nastavnom planu i programu mektepske nastave, cilj mektepske nastave se definira: "Osnovni cilj mektepske nastave je da se (kroz odgojno – obrazovni rad u mektebu) polaznici upoznaju sa sistemom islamskih vrijednosti i islamskim propisima, te da ih usvoje kao sadržaj i način svoga života" (Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini – Rijaset, 2004.) shodno riječima Allaha, subhanehu ve te'ala: *Kod Allaha je prava vjera jedino islam* (Kur'an, 3 : 19) i ... *zadovoljan sam da vam islam bude vjera..* (isto, 5: 3).

Mekteb je početna i temeljna odgojno – obrazovna ustanova na nivou džemata u okviru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Kroz mektebe se odvija redovna mektepska nastava – institucionalno organizovani islamski odgoj i obrazovanje. Uvažavajući stanje i potrebe muslimana u Bosni i Hercegovini i šire, cilj mektepske nastave bi trebao biti odgoj i izgradnja svestrane islamske ličnosti koja objedinjuje snagu vjere, izvršavanje vjerskih odredbi i prihvatanje islama kao sistema i načina života muslimana.

Imajući u vidu specifičnosti mektepske nastave, značaj islamskog odgoja i obrazovanja, opću atmosferu nepovjerenja u mnoge institucije u društvu, na nama je zadaća da mektebu osiguramo povjerenje putem adekvatnog Nastavnog plana i programa, putem najboljih ilmihala, putem vrijednih muallima, putem kvalitetnih ishoda mektepske pouke, putem valjanih projekata, kako bi sutra imali odgojene vjernike, odgojene džematlije koji će ono što nauče u mektebu primijeniti u svom svakodnevnom životu.

U procesu profiliranja islamske ličnosti mekteb ima posebno mjesto, nezamjenjivu ulogu i izuzetno veliki značaj a tome treba da doprinosi Nastavni plan i program mektepske nastave.

U prethodnim desetljećima dogodilo se nekoliko promjena koncepcije mekteba i Nastavnog plana i programa mektepske nastave, a akteri svih promjena nastojali su unaprijediti rad mekteba u skladu s društvenim potrebama i zahtjevima vremena.

Nakon turbulentnih dešavanja u našoj domovini u posljednjoj dekadi 20. vijeka i mnogih promjena koje su se desile, došlo je na red i školstvo, odgojno obrazovni sistem. Početkom prve decenije 21. vijeka paralelno sa reformom školstva u Bosni i Hercegovini na svim nivoima, provodila se i "reforma" koja se odnosila na mekteb i mektepsku nastavu u okviru koje se podrazumijeva i aktivnost koja se odnosi na revidiranje i izradu Nastavnog plana i programa mektepske nastave.

Vjersko prosvjetna služba Rijaset-a težeći promjenama i unaprjeđenju prethodnog Nastavnog plana i programa mektepske nastave, u kontekstu osuvremenjivanja mektepske nastave kao nastavnog procesa, te slijedeći koncepciju devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja, pripremila je i polaznicima mekteba ponudila novi koncept mekteba, devetogodišnji Nastavni plan i program mektepske nastave sa devet novih ilmihala, pojedinačno za svaku godinu.

Nastavni plan i program mektepske nastave zasnovan na osnovnoškolskom devetogodišnjem principu, a na osnovu ulaznih informacija koje dobivamo od izvođača mektepske nastave, pokazao se zahtjevnim za provedbu u okolnostima i kontekstu u kakvom mekteb egzistira i funkcionira danas u Bosni i Hercegovini i okruženju. U budućoj reviziji, i kreiranju nastavnog plana i programa mekteba, a u vezi s obimom nastavnog plana i programa, obavezno se moraju uvažiti činjenice:

- a) da je mektepsko obrazovanje dobrovoljno i izborno,
- b) da imamo veliki broj djece, koja su kroz školske programe uključena u razne sportske, edukativne i kulturno umjetničke programe i sekcije što je naravno pozitivno i poželjno, ali to ih često sprječava da redovno pohađaju mekteb,
- c) da se mektepska nastava izvodi uglavnom subotom i nedjeljom,
- d) neredovnost dolaska na časove mektepske nastave,

e) pojavu alternativnih mekteba

Pored naprijed navedenog prilikom analize Nastavnog plana i programa mektepske nastave i promišljanja o izradi novog, smatramo potrebnim imati u vidu kompleksnost organizacije rada mekteba u gradskoj, prigradskoj i ruralnoj sredini, zatim različitost mekteba po broju polaznika, različitom uzrastu u grupama te kombinovanim odjeljenjima.

Nastavni plan i program mektepske nastave u većini nastavnih jedinica omogućava u nastavnom procesu vježbanje, ponavljanje i utvrđivanje koje ima za cilj trajno usvajanje znanja, međutim, ako uzmemo u obzir da važeći Nastavni plan i program mektepske nastave sadrži veliki broj nastavnih jedinica, koje je moguće obraditi ali nije moguće i adekvatno usvojiti od strane polaznika mekteba zbog malog broja časova za ponavljanje, uvježbavanje i utvrđivanje predenog gradiva, jer u odnosu na Nastavni plan i program, dva dana, odnosno dva časa heftično nisu dovoljna, čine da aktuelni Nastavni plan i program nije optimalan za uspješnu realizaciju.

Široka lepeza i raznovrsnost nastavnih jedinica je pozitivna karakteristika važećeg Nastavnog plana i programa, koji je mekteb učinio otvorenim prema djeci i roditeljima, te pokazao svestranost vjere koja tretira sve životne sfere, međutim, ipak Nastavni plan i program mektepske nastave, ili mektepske pouke što bi bio adekvatniji termin, treba sadržavati i nastavne jedinice iz ahlaka kao što su: zavidnost, ljubomora, škrtost, mržnja, ogovaranje, oholost, neprijateljstvo itd., kako bi doprinijele zdravo i svestrano odgojenoj muslimanskoj ličnosti. Također, preporučujemo da se razmisli i o uvođenju nastavnih jedinica u kojima bi bile obrađene informacije o nekim institucijama koje su dio svake muslimanske zajednice, npr. džamija. Ilustracije radi, bili smo svjedoci jednom religijskom programu na području BiH, u kojem su učestvovali polaznici mekteba i na pitanje u okviru kviza, koliko je porušeno džamija za vrijeme agresije

na BiH od 1992-95. god., odgovor je bio 23. To nam pokazuje da u Nastavnom planu i programu mektepske nastave od 1-9 godine nije zastupljena nastavna jedinica "Džamija", u okviru koje bi se mogli obraditi i naučiti podaci o stradanju džamija i mekteba za vrijeme agresije na BiH.

Sa sadržajnog aspekta Nastavni plan i program mektepske nastave u prve tri godine tretira temelje islamskog vjeronanja, šehadet, imanske i islamske šarte i namaz što je primjetno i u starijim godinama, međutim, ako bi aktuelni Nastavni plan i program ostao na devetogodišnjem principu, bilo bi potrebno određene nastavne jedinice prebaciti npr., iz prve godine u drugu, iz druge u treću godinu, iz pete u šestu ili sedmu, odnosno osmu godinu itd., kao što bi neke nastavne jedinice

iz npr., treće i četvrte godine kao što su uvjeti za namaz i dnevni namazi trebalo smjestiti u drugu godinu, upravo iz razloga što je npr., preporučeno da dijete počne klanjati namaz sa sedam godina, a mi ga tek u jedanaestoj godini života učimo koji su uvjeti za namaz i kako se klanja jacija namaz i slično.

Sadržajno Nastavni plan i program mektepske nastave za sedmu, osmu i posebno devetu godinu je prema mišljenju muallima preambiciozan, do ocjene da je u devetoj godini adekvatan i za nivo fakulteta, posebno ako se isti uporedi s Nastavnim planom i programom medrese.

2. Ilmihal – udžbenik za mekteb

Proces izmjena u nastavnom planu i programu, nužno bi moralo

pratiti i izmjene u ilmihalima / udžbenicima za vjersku pouku. S obzirom na prirodu mektepske nastave, udžbenička politika je jednostavna, ali u izradi udžbenika bi trebalo pokazati izuzetno visok nivo senzibiliteta za misijsku, odgojnu i edukativnu ulogu predmetne nastave, ali i obratiti više pažnje na tehničku pripremu ilmihala. Kao prilog budućim izmjenama pristupili smo analizi svih ilmihala po pitanju nekih štamparskih grešaka, tehničkih nedostataka i određenih prijedloga ako dođe do objedinjavanja ilmihala u tri udžbenika: 1-3, 4-6, 7-9, koje za potrebe ovog rada imaju radni naziv *Mektebski udžbenik 1, Mektebski udžbenik 2, Mektebski udžbenik 3*, i rezultate te analize tabelarno donosimo u nastavku ovog dijela teksta.

2.1. Tehničke greške i nedostaci u postojećim ilmihalima

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
1.	Ilmihal 1	16	Ispraviti grešku u riječi: "Muhemmeden"
2.	Ilmihal 1	23	Napraviti razmak u riječi: "išehadet"
3.	Ilmihal 1	37	Ujednačiti pisanje riječi: "Illallah" na svim mjestima
4.	Ilmihal 1	53	Ispraviti riječ "el" u "er"
5.	Ilmihal 1	56	Ispraviti godinu rođenja Poslanika a.s. u 571. godinu, kao i riječ "progodnim" u "prigodnim"
6.	Ilmihal 1	56	Ispraviti riječ "progodnim" u "prigodnim"
7.	Ilmihal 1	64	Ispraviti mala slova u velika u riječima koje se odnose na Allaha dž. š.
8.	Ilmihal 2	7	Veliko slovo u riječi: "imanski"
9.	Ilmihal 2	11	U arapskom tekstu Kelime-i šehadeta staviti tešdide gdje treba i elif na riječi "Muhammeden"
10.	Ilmihal 2	12	Nedostaje transkripcija kod sure En-Nasr, kao i kod svih sura u nastavku, pa bi trebalo ujednačiti transkripciju u svim ilmihalima
11.	Ilmihal 2	14	Slike o čistoći tijela nisu dobro prikazane kao što je to urađeno u Ilmihalu 1 na str. 24-25, pa bi trebalo zadržati slike iz Ilmihala 1
12.	Ilmihal 2	19	Ispraviti transkripciju riječi sure El-Kevser: "E'atajnake-l- kevser" i "Ve-nhar"
13.	Ilmihal 2	20	Ukloniti slovo "a" na početku pod b), jer je višak i nije navedeno u prijevodu
14.	Ilmihal 2	23	U recitaciji "Urednost" u zadnjoj strofi izbaciti slovo "i", te staviti znake navodnika
15.	Ilmihal 2	25	Dodati "a" u riječi "Mašallah"
16.	Ilmihal 2	32	U suri El-Ma'un izostaviti slovo "e" u riječi "Jura'une"
17.	Ilmihal 2	32	U prijevodu sure El-Ma'un izbaciti "je" u riječi "naruče"
18.	Ilmihal 2	34	Riječ "Abdulmuttalib" rastaviti crticom kako je uobičajeno na svim mjestima

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
19.	Ilmihal 2	37	U tekstu navesti period boravka Muhammeda a. s. kod Halime, jer se u pitanju to traži
20.	Ilmihal 2	38	Ne treba crtica između “mubarek noć”, a riječ “U Noći” napisati malim slovom
21.	Ilmihal 2	41	U zadatku 4. ispraviti nastavak teksta “o starijim” u “od starijih”
22.	Ilmihal 2	41	U zadatku 4, pod d) ispraviti “U Noći” u malo slovo
23.	Ilmihal 3	22	U slici koja predstavlja Kabu treba staviti crni ogrtač na nju jer odmah o tome govori ilahija na slijedećoj stranici
24.	Ilmihal 3	28	Preciznije napisati vremena obavljanja namaza, kao što je to urađeno kod obrade svakog namaza
25.	Ilmihal 3	43	Kod nabiranja meleka treba staviti “Kiramen Katibin” kako je uobičajeno
26.	Ilmihal 4	15	Ispraviti naziv sure u “Ali-Imran”
27.	Ilmihal 4	17	U arapskom tekstu u Bismilli riječ “Er-Rahman” je napisana neuobičajeno sa elifom i tako je u svim ostalim surama što treba ispraviti. Također, trebalo je prije sure El-Kari’a napisati suru Et-Tekasur
28.	Ilmihal 4	18	Precizirati vrijeme početka jacije namaza i ukloniti apostrof iz riječi “eda’en”
29.	Ilmihal 4	25	Pored naziva Tešehhud za šesti rukun dodati u zagradi Kade i-ehire
30.	Ilmihal 4	26	Pod brojem četiri dodati i da žvakanje žvake kviri namaz, jer je to sve češća pojava, a navedeno je na slijedećoj stranici na provjeri znanja
31.	Ilmihal 4	28	Dodati da se naklanjava i vitr-namaz
32.	Ilmihal 4	29	Pitanje broj 1. – Pogrešno je postavljen primjer i treba ga promijeniti
33.	Ilmihal 4	42	Na margini ispraviti naziv sure i ajeta u El-Bekare: 152
34.	Ilmihal 4	44	U nijjetu Teravih-namaza treba dodati “Išrine rekaten”, a kod primjera šta se uči staviti uz suru ili tri kratka ajeta
35.	Ilmihal 4	45	Na margini treba dodati iza riječi Amin “u sebi“
36.	Ilmihal 4	66	Na margini kod navođenja prijevoda Prve objave usaglasiti sa već navedenim tekstom na str. 53
37.	Ilmihal 5	9	Na margini je navedeno da je u Kur’anu spomenuto 99 Allahovih lijepih imena, a treba staviti da je to u hadisu spomenuto
38.	Ilmihal 5	15	Za navedeni ajet treba staviti sura Fussilet
39.	Ilmihal 5	20	Kod nijjeta za post uskladiti sa tekstom iz Ilmihala 3 na str. 35
40.	Ilmihal 5	21	U pasusu “Nadoknađivanje namjerno propuštenog posta” trebalo bi ispraviti riječi “propuštenog” u “pokvarenog” i dalje u tekstu, jer keffaret slijedi samo za namjerno mršenje onoga koje zapostio
41.	Ilmihal 5	23	U zadatku br. 6 nedostaju primjeri za zadati zadatak i treba ih navesti
42.	Ilmihal 5	40	U tekstu “Tundžina salavat” treba dodati slovo “i” u riječi “hajrat”
43.	Ilmihal 5	51	U zadatku br. 1 nedostaje ispunjaljka za izvršenje zadatka
44.	Ilmihal 5	61	Izbaciti dio rečenice vezan za biljeg poslanstva (da su imali i drugi poslanici)
45.	Ilmihal 6	5	U suri El-Bejjine ispraviti riječ “koji” u “koje”
46.	Ilmihal 6	6	U Ilmihalu 4 na strani 67. se nalazi isti tekst, pa jedan treba ukinuti

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
47.	Ilmihal 6	7	Kod navođenja broja ajeta treba staviti 285, a ne 258
48.	Ilmihal 6	11	Ispraviti slovo “e” u “a” u riječi “vahdenijjet”
49.	Ilmihal 6	14	Usaglasiti tekst: riječi “stotine i stotine ljudi” treba zamijeniti sa “hiljade i hiljade ljudi”, jer se prethodno spominju hiljade ljudi
50.	Ilmihal 6	15	Dodati “je” u rečenici “govorio glasnije...”,
51.	Ilmihal 6	20	Na margini u ajetima sure El-Bejjine ispraviti riječ “koji” u “koje”
52.	Ilmihal 6	24	U suri El-Bejjine izostaviti jedno “s” u riječi “muhlissine”, a riječi: “Radijellahu” i “Redu”, pisati sa “a”
53.	Ilmihal 6	26	Na margini ispraviti riječ “slavata” u “salavata”
54.	Ilmihal 6	26	U tekstu dodati “od žene Marije” (vezano za sina Ibrahima), i ispraviti riječ “sedži” u “sedždi”
55.	Ilmihal 6	27	Kod nabranjanja namaskih sunneta izbaciti 12-tu tačku jer je to vadžib
56.	Ilmihal 6	44	Kod dopunjavanja rečenica već je stavljena oznaka kod učenja tekbiri tešrika tako da treba izbrisati crticu ili broj 9
57.	Ilmihal 6	65	Ispraviti da je Muavija bio namjesnik u Siriji a ne u Egiptu
58.	Ilmihal 6	66	U suri El-Felek dodati slovo “f” u riječi “nefasati”
59.	Ilmihal 6	68	U suri El-Ma’un staviti ajet “El-lezine hum jura’une” u poseban red i bez slova “e” na kraju
60.	Ilmihal 7	13	Kod citiranog ajeta sure El-Bekare treba staviti samo 164 ajet
61.	Ilmihal 7	17	U prijevodu sure El-’Alek treba ujednačiti prijevod sa ranije navedenim
62.	Ilmihal 7	22	U riječi “prospisima” višak je slovo “s”, a u riječi “dužnost” treba dodati slovo “i”
63.	Ilmihal 7	25	Primjeri navedeni za mekruhi tahrimen nisu adekvatni i treba se držati onog što je navedeno u “Fikhul-ibadatu” od Serdarevića
64.	Ilmihal 7	41	Rastaviti riječi “upoznajtese”
65.	Ilmihal 7	50	U rubrici “Zapamti” dodati slovo “m” u riječi “izvršavanje”
66.	Ilmihal 7	75	Treba staviti u jednini riječ “kupole na stijeni”
67.	Ilmihal 7	80-85	Staviti uduplana slova gdje treba
68.	Ilmihal 8	8	Ispraviti riječ “jadan” u riječ “jedan”
69.	Ilmihal 8	9	U arapskom tekstu riječ “amenu” napisati elif bez dužine (medd), a u transkripciji ispraviti riječ “amelu” u “amilu”
70.	Ilmihal 8	11	U pasusu “Propisi za onog ko uči Kur’an” dodati česticu “se” u rečenici “a ne da bi stekla...” i niže dodati slovo “i” u riječi “okrenut”
71.	Ilmihal 8	11	Na kraju stranice riječ “sedžde-i tilave” pisati sa slovom “t” na kraju
72.	Ilmihal 8	14	Ispraviti riječ “tehid” u “tevhid”
73.	Ilmihal 8	17	U arapskom tekstu u riječi “ellezi” staviti oznaku dužine (medd)
74.	Ilmihal 8	18	U prijevodu sure El-Ihlas ima višak slovo “i” u tekstu “i rođen nije”
75.	Ilmihal 8	23	Kod citiranog ajeta sure Lukman staviti 34. ajet
76.	Ilmihal 8	30	Ispraviti riječ “rekaru” u “rekatu”

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
77.	Ilmihal 8	32	Ispraviti riječ "iskreno" u "iskreni"
78.	Ilmihal 8	43	Ispraviti riječ "ukao" u "ugao" u pojašnjenju riječi "Hadžeru-l-esved"
79.	Ilmihal 8	51	U rečenici: "Što je On zabranio, pa ča..." ispraviti "ča" u "če"
80.	Ilmihal 8	53	U dijelu "Projektni zadatak" ispraviti riječ "nastojate" u "nastojati"
81.	Ilmihal 8	64	U dijelu "Tema za razgovor" ispraviti riječ "planinakah" u "planinskih"
82.	Ilmihal 8	71	U rubrici "Zapamtimo" ujednačiti riječ "Ertogul" kao u tekstu i ispraviti godinu osvojenja Istanbula 1454. u 1453.
83.	Ilmihal 8	77	u rubrici "Tema za razgovor" treba izbaciti jedno "je" u rečenici kao je što je..."
84.	Ilmihal 8	78	Treba izbrisati dio teksta o znaku IZ-e vezano za riječ Allah jer je Ustav zamijenjen
85.	Ilmihal 8	88	U rečenici: "Dokument... naziva se...", dodati česticu "se"
86.	Ilmihal 9	9	U dijelu "Naučili smo" treba staviti česticu "se" u rečenici: "... bez koga ne može..."
87.	Ilmihal 9	10	Zamijeniti imena poslanika: Musa a. s. pa Davud a. s.
88.	Ilmihal 9	23	Kod navođenja sure treba staviti El-Kasas 77 umjesto El-Hadid
89.	Ilmihal 9	24	U pasusu "Naučili smo" ispraviti riječ "zlo i štetu" u "zla i štete"
90.	Ilmihal 9	30	Kod navođenja izdanja prijevoda Kur'ana na bosanski jezik treba godina izdanja kod osmog prijevoda
91.	Ilmihal 9	36-37	Ispraviti kod prvog ajeta En-Nisa 136., a kod Ez-Zarijat 56.
92.	Ilmihal 9	38	Kod nabranjanja Allahovih svojstava "vahdanijet" staviti na drugo mjesto
93.	Ilmihal 9	44	Kod ajeta sure Ez-Zarijat staviti 26-28
94.	Ilmihal 9	51	U rečenici: "On je vječno svojstvo..." brisati jednu česticu "je". Takoder, kod citiranog ajeta umjesto Kur'an staviti El-Hadždž, 5
95.	Ilmihal 9	57	Riječ "Mesdžidu-l-Aksa" – pogrešno napisana
96.	Ilmihal 9	61	Ispraviti riječ "isprave" u "istrave" u ajetu En-Neml, 87
97.	Ilmihal 9	65	Tekst ispred ajeta (El-Mu'minun, 115) vratiti u obični font
98.	Ilmihal 9	83	Ispraviti riječ "račin" u "račun svojih najbližih"
99.	Ilmihal 9	86	U označenom tekstu ispraviti riječ "vjeruju" u "vjeruje"
100.	Ilmihal 9	88	U označenom tekstu ispraviti riječ "uvest" u "uvesti"
101.	Ilmihal 9	94	Spomenuta je u tekstu fotografija koja predstavlja Van Ailenove pojaseve, a ona nedostaje
102.	Ilmihal 9	104	Kod navođenja ajeta treba izbaciti slovo "u" (El-Bekare, 261)
103.	Ilmihal 9	145	Navesti tačan datum priznanja BiH od strane UN-a
104.	Ilmihal 9	146	Ispraviti godinu održavanja višestranačkih izbora na 1990.
105.	Ilmihal 9	151	Godinu progona muslimana u Španiji ispraviti sa 1479. na 1492.
106.	Ilmihal 9	162 163 164	Ispraviti slovne greške kod sura naprimjer: sura El-Humeze ispraviti "Narullahi-l-mukadeh" sura Ez-Zilzal ispraviti "Ve kale-l-insanu", kod El-Bejjine ispraviti "Ve redu 'anh", sura Et-Tin ispraviti riječ "Ve 'amelu" u "Ve 'amilu"
107.	Ilmihal 9		Nedostaje sura Ed-Duha

2.2. Prijedlog izmjena i dopune sadržaja

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
1.	Ilmihal 1	7	“Mekteb ima svoj kućni red!”
2.	Ilmihal 1	47-52	Objašnjen je način klanjanja sabah-namaza, a da nisu obrađene sve pripreme za namaz. Potrebno je obraditi sve pripreme za namaz.
3.	Ilmihal 1	50	Treba napisati riječi “Allahu ekber” na drugom rekatu kao i na prvom, jer je to prvi namaz koji djeca uče klanjati i po mogućnosti napisati imena sura koje se uče na rekatima u svim namazima poštujući pravilo preskakanja dvije sure
4.	Ilmihal 2	8	Afiša (grafički prikaz) Imanskih šarta zadržati, a iz Ilmihala 1 na strani 20. izostaviti, jer je ovaj prikaz prikladniji
5.	Ilmihal 2	17	Sadržaj izostaviti, a zadržati sadržaj iz Ilmihala 1 na str. 43-45, s tim što tu treba navesti nijjet za abdest na arapskom jeziku
6.	Ilmihal 2	18	Dodati šta je to propis kod odijevanja muškarca i žene u namazu
7.	Ilmihal 2	27	Riječi “prouči Fatihu” zamijeniti sa “prouči se ezanska dova”
8.	Ilmihal 2	42	Tekst će biti suvišan ako se Ilmihali objedine u <i>Mektebski udžbenik 1</i>
9.	Ilmihal 3	4-5	Tekst će biti suvišan ako se Ilmihali objedine <i>Mektebski udžbenik 1</i>
10.	Ilmihal 3	9	Navesti hadisku zbirku iz koje je hadis citiran i to pravilo zadržati kroz sve ilmihale
11.	Ilmihal 3	24	Četvrtu stavku onog što kvari abdest staviti na prvo mjesto, a ako se ilmihali objedine afiša je suvišna
12.	Ilmihal 3	25	Obraden je tejemmmum, predlažemo da se prije njega obraditi gusul jer se on ne spominje sve do Ilmihala 7
13.	Ilmihal 3	28	Afišu o pet dnevnih namaza staviti kad se obradi jacija namaz
14.	Ilmihal 3	38-39	Ostaviti tekst, a izostaviti iz Ilmihala 1 na str. 58-59
15.	Ilmihal 3	43	i bilo bi dobro da su obrađeni svi Imanski šarti jedan za drugim
16.	Ilmihal 3	54-55	Tekst zadržati a izostaviti iz Ilmihala 1 na str. 61
17.	Ilmihal 3	56	Ubaciti tekst iz Ilmihala broj 1 sa str. 54-55 da bi se dobio cjelovit uvid u tu tematiku
18.	Ilmihal 3	59	Ukomponovati sadržaj o Ezanu iz Ilmihala 2 na str. 27 i ovu temu obraditi prije teme o dnevnim namazima
19.	Ilmihal 3	62	Ako se objedine ilmihali u jedan udžbenik ovaj tekst bi trebali promijeniti i prilagoditi obrađenim sadržajima
20.	Ilmihal 3		Sve sure sa transkripcijom i prijevodom koje se obrađuju staviti na kraj udžbenika
21.	Ilmihal 4	5	Ako se objedine ilmihali u <i>Mektebski udžbenik 2</i> ovaj tekst prilagoditi
22.	Ilmihal 4	16	Tekst Kunut-dove, prebaciti iza jacije i vitr-namaza
23.	Ilmihal 4	36	Navesti svojstva Božijih poslanika
24.	Ilmihal 4	37 i dalje	Ajete ne navoditi, jer se mogu spomenuti prilikom učenja Kur’ana
25.	Ilmihal 4	42	Kod početka zikra bolje bi bilo staviti uobičajeni tekst “Ala resulina salavat”
26.	Ilmihal 4	72	Nije potreban tekst ako dođe do objedinjavanja ilmihala u <i>Mektebski udžbenik 2</i>

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
27.	Ilmihal 5	5	Tekst nije potreban ako se objedine ilmihali u <i>Mektebski udžbenik 2</i>
28.	Ilmihal 5	6	Na str. 6-7 Ilmihala 4 nalaze se isti ajeti i slične teme pa ih treba objediniti
29.	Ilmihal 5	9	Na margini je navedeno da je u Kur'anu spomenuto 99 Allahovih lijepih imena, a treba staviti da je to u hadisu spomenuto
30.	Ilmihal 5	51	Ako dođe do objedinjavanja ilmihala u <i>Mektebski udžbenik 2</i> , onda iz Ilmihala 4 zadržati slike na str. 24-25, a iz Ilmihala 5 uzeti tekstualna objašnjenja na str. 50-51
31.	Ilmihal 5	70	Tekst nije potreban ako se objedine ilmihali u <i>Mektebski udžbenik 2</i>
32.	Ilmihal 6	5	Tekst nije potreban ako se objedine ilmihali 4, 5 i 6 u <i>Mektebski udžbenik 2</i>
33.	Ilmihal 6	8	Tekst je suvišan ako se objedine ilmihali, jer tekst u Ilmihalu 5 na str. 8-9 je prikladniji, a što se tiče objašnjavanja Sifati-z-zatije treba ih prebaciti u Udžbenik 3 jer se u Ilmihalu 7 na str. 10 ponovo nabrajaju Allahova svojstva, pa je bolje da budu na jednom mjestu
34.	Ilmihal 6	52-53	Obradena je lekcija koja se već spominje u Ilmihalu 5 na str. 20-21 pa bi trebalo uskladiti taj tekst u jedan i obratiti pažnju na definiciju keffareta za pokvareni dan posta, jer se u fikskim djelima ne spominje za nepoštenje da treba keffaret
35.	Ilmihal 6	54	U citiranom ajetu na margini bolje bi bilo riječ "molitva" zamijeniti sa riječi "namaz" jer se u sadržaju teksta uvijek spominje namaz
36.	Ilmihal 6	58-59	Ovaj tekst bi trebalo objediniti sa sadržajem u Ilmihalu 5 na str. 20-21
37.	Ilmihal 6	71	Tekst prekomponirati ako dođe do objedinjavanja ilmihala u <i>Mektebski udžbenik 2</i>
38.	Ilmihal 7	5	Tekst prekomponirati ako dođe do objedinjavanja ilmihala 7-9 u <i>Mektebski udžbenik 3</i>
39.	Ilmihal 7	6	Ako ostane ovaj šart u ovom udžbeniku treba dodati i na arapskom jeziku kako on glasi. Na istoj strani mislim da citirani ajeti sure El-En'am ne odgovaraju naslovu, nego treba staviti ajete poput: El-En'am 59, Et-Tevbe 51, Eš-Šura 30
40.	Ilmihal 7	23	Smatramo da je bolje zadržati ranije, u ilmihalima spominjanu definiciju po pitanju razlike između farza i vadžiba
41.	Ilmihal 7	86	Tekst je suvišan ako se objedine ilmihali
42.	Ilmihal 8	5	Tekst preurediti ako se objedine ilmihali 7-9 u <i>Mektebski udžbenik 3</i>
43.	Ilmihal 8	18	U obradi ove teme preporučujemo ubaciti Allahova lijepa imena na arapskom jeziku iz Ilmihala 7 sa str. 63
44.	Ilmihal 8	20-21	Priča o zajmu se ponavlja iz Ilmihala 7 na str. 58 i ovdje je suvišna jer odudara od teme
45.	Ilmihal 8	99	Tekst nije potreban ako se objedine ilmihali 7-9 u <i>Mektebski udžbenik 3</i>
46.	Ilmihal 8		Izostavljena je najavljena sura Ed-Duha u Uvodu
47.	Ilmihal 9	5	Tekst suvišan ili ga preurediti ako dođe do spajanja ilmihala
48.	Ilmihal 9	17	Promijeniti izraz "Bog želi" u "Bog voli ili je zadovoljan da svi ljudi vjeruju u Njega", jer se na taj način potvrđuje čovjekova sloboda izbora po pitanju vjerovanja, a to je i u saglasnosti sa 7. ajetom sure Ez-Zumer

Br.	Naziv udžbenika	Broj stranice	Napomena
49.	Ilmihal 9	45	Dodati da su i meleki pisari (Kiramen katibin) spomenuti u Kur'anu (El-Infitar, 11-12)
50.	Ilmihal 9	50	Spomenuti i suhufe Musaa a. s.
51.	Ilmihal 9	107	Preporučujemo preformulirati izjavu (Fetvu) da je jedino ispravno mjesto za zekat i sadekatul-fitr- Bejtul-mal, tako što bi kazali da davaoci zekata i sadekatul-fitra u Bejtul-mal rješavaju se velike odgovornosti kome da daju svoje materijalne obaveze
52.	Ilmihal 9	170	Tekst prebaciti na kraj Mektebskog udžbenika 3 sa određenim izmjenama

Zaključak

Nastavni plan i program potrebno je revidirati, reducirati te načiniti Nastavni plan i program mektepske nastave za tri stupnja ili tri nivoa koji će pratiti adekvatni udžbenici, ilmihali, koji će biti objektivan i realan, koji će polaznici uspješno savladati a naučeno primijeniti u životu, jer cilj mektepske nastave nije da ima preambiciozan Nastavni plan i program sa mnogo informacija, mnogo činjenica, mnogo podataka, mnogo memorisanja i učenja gradiva napamet koje će se kasnije zaboraviti, a o primjeni istog je onda i suvišno govoriti.

Dakle, potrebno je pristupiti analizi, a potom izmjenama i dopunama, odnosno revidiranju postojećeg ili izradi drugog Nastavnog plana i programa mektepske nastave. Prilikom revidiranja postojećeg ili izrade novog Nastavnog plana i programa mektepske nastave primijeniti princip

koncentričnih krugova, sa ekstenzivnim i intenzivnim sadržajima, kako bi ono što je suština islamskog učenja trajno bilo naučeno i primijenjeno. U cilju što boljih rezultata, ova revizija bi trebala biti zasnovana na iskustvima, mišljenju i stavovima prvenstveno muallima direktno uključenih u mektepsku nastavu, stručnjaka iz oblasti nastave, muftija, glavnih imama i istraživača iz ove oblasti.

Nastavni plan i program mektepske nastave treba da se temelji na osnovnim islamskim disciplinama akaidu, fikhu i kiraetu, upotpunjen određenim nastavnim jedinicama iz ahlaka i historije islama, da bude prihvatljiv za većinu polaznika koji će uspješno savladati preko 90% sadržaja, jer naš cilj i naš zadatak je odgoj mladih kroz praktičnu primjenu naučenog da budu iskreni vjernici koji će se natjecati u dobru, razvijanju ljubavi prema islamu, razvijanju osjećaja pripadnosti islamu, džematu

i Islamskoj zajednici, a sa onim polaznicima koji pokazuju više interesovanja i talenta potrebno je organizovati dodatnu nastavu.

U udžbenicima/ilmihalima nužno je načiniti ispravke materijalnih grešaka. Ukoliko dođe do izmjene Nastavnog plana i programa, preporučujemo i objedinjavanje sadržaja iz postojećih ilmihala u *Mektebski udžbenik 1, Mektebski udžbenik 2, Mektebski udžbenik 3*. Zbog obimnosti i akademskog nivoa pisanja Ilmihala 9, preporučujemo da se on zadrži kao poseban udžbenik za odrasle ili učenike srednje škole koji pohađaju Kurs Islama, a da se iz njega lekcije na strani: 29, 33, 93, 111, 156, prebace u sadržaj Ilmihala 7 i 8 uz određene male korekcije, te da se abdeske dove prebace u Udžbenik 3. Na taj način Udžbenik 3 bi se sastojao od Ilmihala 7 i 8. Također bilo bi potrebno navesti koja je korištena literatura pri izradi ovih ilmihala.

Izvori i literatura

Kur'an s prevodom. (1991). Preveo: Besim Korkut. Medina: Kompleks Hadimul-haremejniš- šerifejn el-Melik Fahd za štampanje Mushafi šerifa.
 Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini – Rijaset (2004.) *Nastavni Plan i program mektepske nastave*. Dostupno na: <http://mekteb.islamskazajednica.ba/dokumenti/program>
 Karić, A., Sulejmanović, Š., Softić, I., Šabić, B. (2007). *Ilmihal 1 udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.

Karić, A., Sulejmanović, Š., Softić, I., Šabić, B. (2007). *Ilmihal 2 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.
 Karić, A., Sulejmanović, Š., Softić, I., Šabić, B. (2007). *Ilmihal 3 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.
 Begović, N., Begović, N., Suljić, S. (2008). *Ilmihal 4 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.
 Begović, N., Begović, N., Suljić, S. (2008). *Ilmihal 5 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.

Begović, N., Begović, N., Suljić, S. (2008). *Ilmihal 6 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.
 Arnaut, V., Duranović, E., Tokmić, K. (2009). *Ilmihal 7 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.
 Arnaut, V., Duranović, E., Tokmić, K. (2011). *Ilmihal 8 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo : El-Kalem.
 Omerdić, I. I Begović, I. (2014). *Ilmihal 9 – udžbenik za mektebe*. Sarajevo: El-Kalem.

Summary

MEKTEB CLASS – contribution to the revision of teaching plan and programme of maktab class and changes in the textbook for maktab class

Enes Svraka i Omer Kovačević

Maktab is initial and fundamental educational and up-bringing institution within the Islamic Community of Bosnia and Herzegovina wherein religious education is offered with defined aims and tasks, teaching plans and programmes textbooks by qualified teachers –muallims. This article is a contribution to a revision of existing plan and programme for the maktab class, containing some suggestions for changes and corrections of the existing *Ilmihal*-the textbook for maktab class.

Key words: maktab class, *Ilmihal* – the textbook for the maktab class, revision

الموجز

الدروس في الكتاتيب

ملحق لمراجعة منهاج الدروس في الكتاتيب وتعديل الكتب الدراسية فيها

أنس سفراكا وعمر كوفاتشيفيتش

يمثل الكتاب المؤسسة التربوية والتعليمية الأساسية على مستوى جماعة المسجد ضمن إطار المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك، ويتلقى الأطفال في الكتاب تعليمهم الديني الموجه ذي الأهداف والمهام المحددة وكذلك المناهج والكتب والكوادر التدريسية. ويمثل هذا البحث ملحقا لمراجعة مناهج التعليم الديني الحالية في الكتاتيب وتعديل الكتب الدراسية فيها. ويتضمن البحث توصيات بتعديل وتصحيح الأخطاء المادية التي يجب إجراؤها في كتب التعليم الديني المخصصة للكتاتيب.

الكلمات الرئيسية: الدروس في الكتاتيب، كتب التعليم الديني المخصصة للكتاتيب، المراجعة.